

**SEVR'DEN CUMHURİYET'E
MÜSLÜMANLIK (DİNDARLIK) ANLAYIŞI;
BUGÜNKÜ DİNDARLIK ANLAYIŞIMIZ NASIL OLMALI?***

Prof.Dr. Osman ZÜMRÜT**

ÖZET

I. Dünya Savaşı'nda yenilen devletler safında yer alan Osmanlı Devleti ile Fransa, İngiltere, İtalya ve Yunanistan'dan oluşan İtilaf Devletleri arasında 10 Ağustos 1920'de 433 madde ve 13 bölümden oluşan Sevr Anlaşması imzalandı. Ancak Yeni Türk Devleti Kurtuluş Savaşı sonrası bu anlaşmayı tamamen geçersiz saydı. 23 Nisan 1920'de TBMM'yi açan yeni Türk Devleti, 29 Ekim 1923'te Cumhuriyet ilan etti. Sevr'den Cumhuriyet'e dindarlık anlayışımızı iyi anlamak için, İslam'da insan özgürlüğü ve bağımsızlığını iyi anlamak gerekir.

İslam inancına göre Allah'tan sonra en yetkili varlık "halife (naib-yetkili)" olarak insanın nitelenmesi, bir bakıma insana verilen öne bir vurgudur. Buna ilaveten özgür olmayana Cum'a Namazının farz kılınmaması ve ruhbanlığın açıkça reddedilmesi İslam'ın inançsal ve bilinçsel özgürlüğe verdiği önemi ortaya koymaktadır.

İslam'a göre, dindarlık alenî inançlılıktır. İnançlılık özgürlüğe ve a-lenîliğe dayanıyorsa, dindarlık söz konusu olabilir. Gizli inançlılık İslam'a zıttır ve bu tür inançlılık insanı köleliğe götürür. Oysa, dindarlık, bireysel olarak özgürlüğe ve toplumsal olarak bağımsızlığa dayanır. Müslüman dindarlar, kendileri bağımsız yaşadıkları gibi, devletlerini de bağımsız olarak yaşatmak zorundadırlar.

Bağımsız olarak yaşamının en temel dayanağı özgürlüğe tutkun insanların edindiği yurttur. Yurt, dünyada insanların sahip olmak ve üzerinde rahatça yaşamak için uğrunda can vermek zorunda oldukları topraklardır. 13 Eylül 622 Mekke'den Medine'ye Hicret eden Hz. Muhammed'in göçü bir anlamda bağımsız "yurt edinme" arayışıdır.

İslam insanlığın kendi kimlik ve kişiliğini yitirmesini asla istemez. Din anlayışımız da istenen düzeyde ve verimlilikte olması için insan kimliğini esas alan ulusal nitelik ağırlıklı ve bilime ve çağdaşlığa dayalı olmalıdır. Bunu iyi saptayan aziz Atatürk'ün Millî Eğitim konusundaki hedeflendirmesini mutlaka din öğretimi ve eğitimi ko-

* Bu konu İnebolu Kaymakamlığı ile Müftülüğü tarafından 06.03.2005 tarihinde organize edilen panelde bildiri olarak sunulmuştur.

** Ondokuzmayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dekanı.

nusunu da kapsamasını belirtirken, din anlayışımızın milli (Ulusal) bir din eğitim ile olmasına işaret etmiştir.

Sonuç olarak Sevr'den Cumhuriyete İslamî dindarlık anlayışımız, özgür ve bağımsız yaşamamıza katkıda bulunmuştur. Görünen o ki, bu katkı Türk Ulusu için sonsuza değin sürecektir ve bu topraklarda şanlı Türk Bayrağı ebediyete kadar özgürce dalgalanacaktır.

1. Sevr Nedir?

Osmanlı Devleti, çok stratejisini hesaplamaya zaman bulamadan kendini I.Dünya Savaşı içinde bulmuştur. Birtakım zorunluluklar nedeniyle yenilenler safında savaşa katılan Osmanlı Devleti'ni paylaşım planları yapan Batılılar ve Rusya, Mondros Anlaşması dışında başka anlaşmalar yapmak peşindeydiler.

İtilaf devletleri Fransa, İngiltere, İtalya ve Yunanistan kendi aralarında 16 Mayıs 1916'da Sykes-Picot anlaşmasını gizlice yaparak Osmanlı topraklarını paylaştılar. Amerikalılar, İngilizler'i destekliyordu. Rusya kendi hesaplarını yapıyordu.

İngilizler, Fransızlar, İtalyanlar ve Yunanlılar İtalya'nın San Remo kentinde buluşarak "Sevr Barış Anlaşması Tasarısı"nı hazırladılar. Osmanlı Devleti'nden, anlaşmayı duyurmak üzere bir temsilci istediler. Osmanlı Devleti, Tevfik Paşa başkanlığında bir heyet gönderdi. İtilaf Devletleri 11 Mayıs 1920'de barış koşullarını Tevfik Paşa'ya bildirdiler. Bu anlaşma koşullarını bağımsız bir devlet anlayışıyla bağdaştıramayan Tevfik Paşa anlaşmayı imzalamadı.. Durumu Osmanlı hükümetine bildirdi.

Osmanlı Hükümeti, onu görevden alarak Damat Ferit Paşa başkanlığında Paris'e bir heyet gönderdi. İtilaf devletleri, kendileri hiç haksız savaş yapmamış gibi, Osmanlı Devleti'ni I. Dünya savaşının suçlusu ilan ederek isteklerini dayattılar. Bir yandan da Yunanlılar'ın Anadolu'yu işgaline destek veriyorlardı. 22 Haziran 1920'de Yunan askeri birlikleri Bursa-Uşak hattına ilerlediler.

İstanbul Hükümeti Vahdettin'in başkanlığında 22 Temmuz 1920'de toplanarak, San Remo taslağının kabulünden başka çıkar yol olmadığına karar verdi. Bu anlaşma, devletin bütünlüğünü ve bağımsızlığını yok ediyor ve Türkler'i dünya haritasından silmeyi amaçlıyordu. Neticede Hadi Paşa başkanlığında bir heyet Fransa'ya gönderilerek 10 Ağustos 1920'de anlaşma imzalanmış oldu. 433 madde ve 13 bölümden oluşan bu anlaşma, itilaf devletlerinin bütün çabalarına rağmen hiçbir zaman uygulanamamıştır. Bu anlaşmanın Türkiye açısından en önemli etkisi, milli mücadeleyi hızlandırmıştır. Türk Ulusu'nun gözünü erken açmıştır.

Bu anlaşmaya karşı ilk tepki, Mustafa Kemal ve arkadaşlarından ve Anadolu hareketinden gelmiştir. Ankara'da toplanan TBMM bu anlaşmayı kabul etmedi. Aslında Batılılar yıktıkları Osmanlı Devleti ile anlaşma yapmak gibi gülünç yolu seçmişlerdi. Bir araştırmacımız şöyle diyor:

Şurası hiçbir zaman unutulmamalıdır ki, Türkiye'mizin jeopolitik ve stratejik konumu dolayısı ile tarihin her döneminde olduğu gibi, bugün de ve gelecekte de birçok düşmanları olacaktır. Bu düşmanlar Kurtuluş Zafirimizden sonra rafa kaldırdıkları Sevr Barış Anlaşması'nı, fırsatını bulur bulmaz, tekrar gündeme getireceklerdir. Zira, bugün gerek komşularımızın ve gerekse yurt içindeki bölücü unsurların vatanımızı parçalama ve akabinde ele geçirme faaliyetleri Sevr barış anlaşmasının günümüze uygulanması çalışmalarının devamı olarak algılanması olasıdır. Türkiye'mizin bu jeopolitik ve stratejik konumu devam ettiği sürece düşmanlarımız her zaman Sevr Barış anlaşmasının gerçekleştirilmesi hülyası ile yaşayacaklardır. Bu yüzden bağımsız olarak yaşayabilmemiz için, milli birlik ve beraberliğimizi koruyarak her zaman her yönden güçlü olmak zorundayız.¹

Sevr, Türk Ulusu için özgürlük ve bağımsızlığımızın yok edilmesi çizgisidir. Bu nedenle, Türk Ulusu olarak Sevr'den alacağımız ders, bir daha asla o tehlikeli çizgiye düşecek duruma gelmemek için önlemleri şimdiden almamız gerektiğidir. Batı dünyasının Türkler'le başka açılardan da hesapları vardır. O da Türkler'in Müslüman olmalarıdır. Bu açıdan özellikle İstanbul'un fethini Hristiyan dünyasının hazmetmesini beklemek saflık olur. O nedenle işin ciddiyetini anlamak için Fener Rum Patriklerinin çalışma ve söylemlerine bakmakta yarar vardır.

2. Avrupa Birliği Üyeliği ve Fener Rum Patriği, Ekümeniklik, Rahiplik Okulu

AB Üyeliğine girme çabalarında çok dikkatli olmamız lazımdır. A-çıkça görülebilen sakıncaları, kısa ve uzun vade için etkisiz hale getirecek önlemleri ve yaptırımları şimdiden almamız gereklidir. Kolayca gözükkenleri kısaca şöyle sıralayabiliriz:

1. Siyasal, hukuksal, ekonomik ve kültürel olarak karşılıklı dengeyi mutlaka korumalıyız. Denge bozulursa, tek taraflı düzeltmemiz imkansız hale gelebilir. Çünkü, kimlik ve kişiliğimizi kendi potalarında eritmek isteyen sömürgeci anlayıştan Avrupa ülkeleri kurtulmuş değillerdir.

¹ Ahmet Hürşit Tolon, **Birinci Dünya Savaşı Sırasında Taksim Anlaşmaları ve Sevr'e Giden Yol**, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi (Yayıncı), Ankara 2004, s. 283-284.

2. Tarihte kalması Lozan ile kararlaştırılmış olan Sevr ve Sykes-Picot ve benzeri art niyetli anlaşmaları, Batılılar, her zaman buzdolaplarından çıkarıp önümüze koyma çabalarını her fırsatta gösteriyorlar.

3. Hıristiyanlığın görkemli günlerine dönüş özlemini gerçekleştirmek amaçlarında ve hazırlığında oluşları, İstanbul ve Anadolu'nun siyasal ve demografik yapılarını değiştirmek kararlılığında olduklarını gösteriyorlar. Bunun en açık kanıtı Patriğin niyet ve uygulamalarını gösteren sözleridir. Fener Rum Patriği, dış ilişkilerinde. **“Ecumenical Patriarch and Archbishop of Costantinople and New Rome”** unvanını kullanması çok anlamlıdır.

Patriğe bağlı, İstanbul, İskenderiye, Şam, Kudüs, Moskova, Sırbistan, Romanya, Bulgaristan, Gürcistan, Kıbrıs, Yunanistan, Polonya, Arnavutluk, Çekoslovakya, Finlandiya olmak üzere 15 patriklik ve bağımsız kilise ve 12 Başpiskoposluk varlığını ve faaliyetlerini sürdürmektedir.

Patrikliğin bugünlerde hızla ulaşacağı amaçları şöyle sıralamak olasıdır:

1. Türkiye AB üyesi olduğunda, Patrikliğin Ekümeniklik niteliğinin gerçekleşmesi daha kolaylaşacaktır. Sonuçta İstanbul, Ortodoksluğun dini merkezi haline geleceği için yerleşecek Ortodokslar'la İstanbul bir Hıristiyan kenti olma özelliğini kazanacaktır. Bu da Doğu Roma'nın (Bizans'ın) canlanmasının ciddi ve önemli bir adımı olacaktır. Eyüp kaymakamlığına bağlılıktan kurtularak, Lozan'da kaybettiği tüzel kişiliğini kazanacaktır. Patrik tüzel kişilik elde edince, kazanacakları şöyle sıralanabilir: “Dava açabilme; mal edinme; vakıf ve dernek kurma; Aya-sofya'nın Patrikhaneye devri dahil tüm Ortodoks taşınamazlarının iadesini talep etme; İstanbul dışındaki eski metropolitiklerini resmen tanıtmak; yer yüzündeki tüm Ortodoks patriklikler ile bağımsız kiliselerin ve bunlara bağlı tüm kiliselerin evrensel tahtı Ekümenik patriklik olarak yurt içinde ve dışında tanınma; devlet başkanı statüsünde protokolün ön temel hak ve özgürlüklerini ele geçirme.”²

3. Kurulduğundan beri **“Grek yayılcılığının Harp Okulu”** olarak görev yapan Heybeli Ada Ruhban Okulu'nu yeniden açmak.

4. Batı'nın evrensel barış, uluslar arası hukuk, insan hakları söylemlerinde samimî olmadığı, Bosna'da, Afganistan'da ve Irak'ta yaptıkları uygulamalardan görülmektedir.

5. Batı'nın Yunan eski uygarlığı tutkusundan ve Hıristiyan kardeşliğinden kaynaklanan duygusal bağı çok kuvvetlidir. Bu nedenle,

² Suat İlhan, *Fener Rum Patriği, Ekümeniklik, Rahipler Okulu, Türkeli Dergisi*, Ekim 2003, Yıl: 7, Sayı:102, s. 14.

Türkiye'nin yanında olmak, Batılıları, Hristiyan dindaşlarından ayırmak günahına girmek ve eski Yunanlı soyuna saygısız davranmak anlamına geleceği için incitmektedir.

6. Yunanistan ve özellikle Hristiyan dünyası Türkiye'nin iç sorunu olan kendisi de Türkiye Cumhuriyeti yurttaşı olan Fener Rum Patriğine karışmamalıdır ve özellikle Yunanistan ilişkilerinde şu hususların, bizzat Yunanlılar tarafından düzeltilmesi lazımdır:

“Patriklik, Fransız devriminin milliyetçilik akımlarını güçlendirmesinin ardından Yunan Megalo İdea'sını desteklemeye başlamıştır. 1821 yılında başlayan ve Yunanistan'ın kuruluşunu hazırlayan, Mora İsyanındaki etkinliği sebebiyle Patrik Gregorius'un asıldığı tarihten itibaren Patrikhanenin bir kapısı kapalı tutulmaktadır. Mora isyanı korkunç bir Türk katliamı ile başlatılmış, 'Mora'da ve dünyada Türk kalmayınca ya kadar ölüm' sloganı kullanılmıştır. Bugün aynı slogan Yunan ilkokul kitaplarında bulunuyor.”³ Günümüzde iki ülkenin dost olması için Yunanlılar, Türkler aleyhine ilkokul kitaplarında kin aşılayan müfredatlarını en azından gözden geçirmek durumundadır.

3. Cumhuriyet Dönemi Nedir?

Yurdumuzun kurtuluşundan sonra yeni Türk devleti, kurulurken birçok eski kurumları yenileştiriyordu. Bir kısım kurumları da kaldırıyordu. Bunların en önemlisi zaten başlangıçta TBMM kurularak yapılmıştı. Bu aşamalar birbirini izlerken 29 Ekim 1923'te Cumhuriyet ilan edildi. Tarih boyunca birçok devlet kuran Türkler, Cumhuriyetle ilk kez kucaklaşıyordu. Atatürk azim, gayret ve kararlılığıyla kurduğu Cumhuriyeti, bencillik yapmayarak millete mal etmişti. Cumhuriyeti kuran irade daha sonra tekke ve zaviyeleri kapatırken ve alfabeyi değiştirirken, Diyanet İşleri Başkanlığını onurlu yerine oturtmayı ihmal etmemiştir.

Halifelik, 3 Mart 1924'te kaldırılmıştır. Arap yazısı olan Müslüman halkımıza Kur'an yazısı olarak takdim edilen eski yazı yerine Latin alfabesini esas alan Türk ABC'sine geçilmiştir. Ama iç ve dış odaklar tarafından organize edilen Cumhuriyete ve yeni Türk devletinin temelini yıkmaya yönelik karşı hareketler günümüze değin hiç durmamıştır.

Türk Ulusunun kısa sürede kendini toparlayarak Batı karşısında askerî zaferlerin arkasından eğitim-kültür ve ekonomide aldığı mesafe Batılı sömürgeci zihniyetleri karşı hareketler için iyice tahrik etmiştir. Bu nedenle, her an için Sevr ve benzerlerini devreye sokabilmek için pusuda beklemektedirler.

³ A.g.e., a. y.

Bugün dünya ulusları içerisinde saygın yerimiz vardır. Yaşadığımız topraklarımızı, inancımızı, soyumuzu, bağımsızlığımızı ve geleceğimizi ne tür tehlikeler beklediğini ve kimlerin bizi yok etme kararlılığında olduklarını asla unutmamalıyız. Bu nedenle aziz Atatürk'ün "Dinen dahi müstakil olmak mecburiyetindeyiz" özdeyişine uymak ve onu uygulamak zorundayız.⁴ İslam'a göre dinî anlayışımızın temeli olan dindarlık anlayışımızı iyi anlamak için İslam'da insan özgürlüğü konusuna kısaca açıklık getirelim.

4. İslam ve İnsanın Özgürlüğüne Bakışı

İslam'a göre, dinî anlayışımızın dayandığı temel, inanmak yani inançtır. Ancak insanın inanması veya inanç sahibi olması, inandığı varlık hakkında beslediği veya tasarladığı bilgiye dayanır. İslam'a göre, bu bilginin vahiy ile Cebrail meleği ve Peygamber kanalıyla aktarıldığına inanılır.

İnsan özgürlüğü, insanın inançsal ve bilinçsel özgürlüğü, İslam'daki "Allah"ın varlığı ve birliği (tevhîd inancı) ile doruk noktasına ulaştığını rahatça söyleyebiliriz.

Tarihsel süreç içerisinde, insanın yüce Allah'a bağlanması, çağdaş filozoflar tarafından özgürlüğü kısıtlayan bir olgu olarak görülebilir. Gerçekten Yahudilik, Hıristiyanlık ve İslam'daki tek Allah inancı, yıllarca sürecek insanoğlunun "özgürlük mücadelesini". sadece bir varlığa odaklıyor.

Tarih boyunca insanlar ağaca, taşta, insana, insan figürlerine, doğadaki güçlere, putlara, yıldızlara tapmışlardır. İnsanların, kurtarıcı bir insan beklentisi (mehdî) inancı, tanrılara ve tanrıçalara taptığı ve adak adadığı görülür. Bu anlamda insan, gizemli ve üstün güçlerin etkisinden ve baskısından kurtularak özgür olmak mücadelesi vermiştir. İnsan kendi dışında kendini daha özgür yapacak varlık aramaktan hiçbir dönemde geri durmamıştır. Özgür olmak yasaya ve akla uygun davranmaktır. Özgürlük, bir bireyin hareketlerinde akli kullanma derecesi olan olumlu bir olgunun saptanmasını izleyen hukukî bir nitelemedir. Hukuk, akıl ve özgürlük arasındaki bu uyum, ilahî adaletin, yaratılış üzerine kurulduğu dengenin derin anlamıdır. İnsan bu özgürlüğünü kazanabilmek için binlerce yıl mücadele vermiştir.

İslam'da varolan "Allahın birliği", "dinin birliği" ve "insanın birliği ilkesi" ilkeleri evrenselliği sergilemektedir.⁵ Bana göre, İslam'ın evrenselliği, "Allah'ın birliği" ve insanın özgür olması, İslam'da "Allah'a iman" ile sağlanır. Çünkü o öyle bir inançtır ki, yalnız Allah'a ama yalnız Al-

⁴ Atatürk'ün **Söylev ve Demeçleri**, (ASD), C.II, s.13

⁵ Ebu'l-Fazl İzzetî, **İslam'ın .Yayılaş Tarihine Giriş**, Çev.:Cahit Kaytar, İstanbul, 1984, s. 216

lah'a teslimiyet ve itaat söz konusudur. Aracı koymak yasaklanır ve "şirk inancı" olarak belirlenir.⁶

"Şirk koşmak" birçok ayette yerilir. Kur'an, şirk'i Allah'ın affetmeyeceği suç arasında olarak görürü⁷ ve onu insanın kendisine zulmetmesi⁸ olarak değerlendirir. Ancak şirk, klasik İslam bilginlerinin yorumladığı gibi, sadece Allah'a ortak koşma olarak değerlendirilemez. Şirk inancı, Allah ile insan arasına bir aracı koymak değil, aynı zamanda insan özgürlüğünün kısıtlanmasıdır. Yüce Allah, insan özgürlüğünü kısıtladığı için şirk'i yasaklamıştır. Allah'a inananın puta taparak veya başka biçimde, Allah'ın dışında, kendinden yüce bir varlık tanınması veya bir varlığı var sayması, o insanın özgürlüğüne müdahaledir. Salt "Allah'a iman".soyut olan ve ancak eserleriyle kendi elinde ve yetkisinde bir insanı hedefliyor. Hz. Muhammed, "ben yüce ahlakı tamamlamak için gönderildim" derken olgun ve özgür insan oluşturmayı amaçladığı açıktır.⁹

İnsan özgürlüğüne verilen önemin en somut göstergesi insanın Allah'tan sonra en yetkili varlık (halife) olarak yeryüzüne gönderilmesidir.¹⁰ İslam'a göre, insanın yaşamı ve varlığını sürdürmesi, Allah'ın varlığından hemen sonra gelir. Yine İslam'a göre ibadet yapmak, akli vücuda ait zincirlerinden kurtarmak, alt bir doğadan üstün bir doğaya doğru yükseltmektir.

İslam'ın çok genel iki amacı vardır. Birincisi, "İnsanın özgür olması", ikincisi, "fesad ve nizanın kaldırılması"dır.

Kur'an ayetlerinin yaklaşık üçte birinin "tevhit" konusunu işlemesi, salt olarak yalnız tek Allah inancın ve ibadetin katışıksız olarak istenmesi, kendisi ile insanın arasına -insan dahil- hiçbir varlığın sokulmaması, eğer kendi ile insan arasına biri girerse, bu inancın "şirk" olduğunu kabullenmesi¹¹ yüce Allah'ın insanın özgür olmasını istemesidir: Bu noktada şöyle bir soru akla gelebilir: Salt olarak yalnız Allah'a teslimiyet içerisinde olan insan, nasıl özgür olabilir?

İslama göre özgürlük anlayışı ve insanın özgür olması sorunu, kişi iradesini kullanması ve ilişkilerinin dayanağı kelam bilminde ele alınmıştır. Özellikle kelimada "Allah'ın kudreti ile insanların hayatları ara-

⁶ İbn İshak b. Yesâr, **Siretu İbn İshâk**, Konya, 1981, ss. 178-181

⁷ Kur'an: Nisa 4 /48

⁸ Kur'an: Lukmân 31/13

⁹ Celâluddin Suyûtî, **e'l-Câmi'u's-Sağîr**, Dâru'l-Fikr, Beyrut, t.y., C.I, s. 295, Hadis No: 2584

¹⁰ Kur'an: Bakara 2/30

¹¹ Kur'an: En'am6/71;136-139; A'râf 7/191-192,195; İbrâhîm 14/30; İsrâ 17/56; Mer-yem 19/81; Hacc 22/12-13,73; Furkân 25/3; 'Ankebût 29/25; Sebe' 34/21; Fâtr 35/13-14,40

sındaki ilişki veya kader yani özgür irade sorunu ” enine boyuna tartışılmış ve çözümler üretilmiştir.¹² Hatta özgürlüğü yüce Allah’ın düzeyine çıkararak çok aşırı kötülerin idam edilmişlerdir.¹³

İnsanın özgürlüğü konusu ikinci olarak, uygulamaya yönelik biçimde İslam tasavvufçuları tarafından ele alınmıştır. İnsan kişiliği ve kimliği, “özgürlük fikrinin mutlak içselleştirilmesinde, özgürlük fikriyle mutlak özdeşleşmede bulur”.¹⁴ Hallâc-ı Mansûr, “ben tanrıdanım” diyerek özgürlüğü insanlığın doruk noktasına çıkararak kendini tanrının varlığının bir parçası sayarak onunla özdeşleştiğini hissetmiştir.

İslam’da devletin yurttaşının –tebaa’sının- özgürlüğü konusunda kayda değer çalışmaya rastlanmazken, bireyin özgür olması sadece birey arasında değil, yüce Allah’ın huzurundaki özgürlüğünün varlığı var sayılarak görüşler ortaya atılmıştır.

Özgürlük, Hıristiyanlık dininde “özgürlük teolojisi” olarak ele alınabilmiştir diyebiliriz.¹⁵ Ancak bu anlayış, ezilenlerle işbirliği içinde temel Hıristiyan kanaatlerinden yola çıkarak dünyanın adaletsiz sosyo-ekonomik yapısını değiştirmeyi gaye edinir.¹⁶

5. İslam’ın Özgürlük Anlayışını Yok Eden Ruhbanlık

İslam’ın diğer büyük dinlerden (Yahudilik ve Hıristiyanlıktan) farkı, “ruhbanlık” kurumunun olmayışıdır. Çünkü, İslam dininin çok genel birinci amacı olan insan özgürlüğünden söz ederken onu dinî açıdan tehdit eden “ruhbanlık” konusuna dikkat etmek gerekir. Kur’an’daki çoğu âyetlerde “ruhbanlık” reddedildiği gibi, Hz. Muhammed tarafından bildirilen hadislerde de açıkça reddedilmiştir. Hz. Muhammed şöyle buyuruyor: “Ruhbanlık bize yazılmadı”.¹⁷ “Ben ruhbanlıkla emrolunmadım”.¹⁸

Zira, “ruhbanlık” bir insanın, kutsallaşmış konuma bürünerek, yani Allah adına yetkili olarak, başka insanlara dinî egemenlik kurması ve işleyişi inancıdır. Hıristiyanlıkta “kutsama-blessing” ayinlerinin bulunması “ruhbanlığın” bir sonucu olsa gerekir.

¹² A.S. Triton, **İslam Kelamı**, Çev.: Mehmet Dağ, Ankara, 1983, ss.57-58

¹³ Taberî, **Tarihu’r-Rusûl ve’l-Mulûk**, Neşreden:De Goeje, C.I-XV, Leiden, 1879-1901, C.II, s.1777

¹⁴ Abdallah Laroui, **İslam ve Modernlik**, Çev. Ayşegül Yaraman-Başbuğu, Milliyet Yayınları, İstanbul, 1992, s.59

¹⁵ Mahmud Aydın, “Özgürlük Teolojisinin İslami İzdüşümleri”, **Tezkire**, Sayı: 31-32, Mart-Haziran, 2003, ss.137-156)

¹⁶ Rebecca C Chop, **Latin American Liberation Theology**, David F. Ford, ed.:The Modern Theologians: Oxford: Blackwell, 1997, s. 412

¹⁷ Ahmed b. Hanbel, **Müsned**, Kahire, 1313, C.VI, s.226

¹⁸ e’d-Dârimî, **Sünen**, Beyrut, Bty., Nikâh, 3

Ruhbanlık, İslam dininin yasakladığı şirk inancının bir türü olmakla kalmaz, aynı zamanda “insanın özgürlüğünü” hem Allah huzurunda hem de insanlar arasında kısıtlayan bir kurumdur. Ruhbanlık, temel inancı ve insan özgürlüğünü yok edeceği için İslam dini yasaklamıştır.

Hız Muhammed’e bile, Allah adına insanları değerlendirme yetkisi verilmediği “(Ey Muhammed!) de ki: ben de sizin gibi bir insanım”¹⁹ âyetinde açıkça belirtilmişken, bir insanın diğerinden kutsal sayılması, başka bir deyişle, bir insanın diğer insanı Allah adına kutsaması ve değerlendirmesi, sorgulaması, yargılaması ve dinî durumunu belirlemesi İslam dini ile taban tabana zıttır. Sonuç olarak, bu konuda denebilir ki, Yüce Allah’ın “ruhbanlığı” yasaklaması, sadece şirk inancına yol açtığı için değil, aynı zamanda ruhbanlığın, insan özgürlüğünü kısıtlaması nedeniyledir. İslam Dininde ruhbanlık olmaması, bir insanın dinî bir kişiliğe yani kutsallığa bürünerek diğer insanları etkilemesini kaldırmak içindir.

İslam’ın birçok hükümleri, can güvenliğini ve kişinin korunmasını hedef alır. İslam’da yaşamak bir hak değil, aynı zamanda Tanrısal buyruğa dayanan bir görevdir. Allah’ın âyetlerinin ışığında yaşamak, yalnız hak olmakla kalmıyor, Tanrı’ya karşı bir borç olarak değerlendiriliyor. Yaşam her şeyin başı ve temeli sayılıyor. Yaşam satılamaz. Özgürlük en doğal haktır. İnsan öldürmek haramdır (yasaktır). İslâm’ın özünde kölelik yoktur; ancak İslâm’ın tarihi boyunca kölelikle mücadele edilmişse de bir türlü kaldırılamamıştır. İslâm, köleliği kendinden önceki toplum tarafından bırakılan çocuk gibi, kucağında bulmuştur. İslam’da insan özgürlüğü o kadar önemlidir ki, özgür olmayana bazı ibadetler farz değildir. Yani özgür olmayan Allah tarafından ibadet etmeye bile layık görülmemiştir. Örneğin Cuma Namazı özgür olmayan için farz değildir. Onun için insan özgürlüğü İslam’a göre insanın yaşam temelidir. Özgür olmak demek, İslam’a göre inançsal ve dinî anlamda Allah’tan başkasına bağlı olmamak ve dünyevî anlamda tam özgür ve bağımsız olmaktır. Bağımsız olanlar tam Müslüman olarak yaşayabilirler. Başkalarına tutsak olanların veya manda altında yaşayanların bağımsız olarak yaşaması imkansızdır.

İslam’da özgürlük anlayışını klasik İslam bilginleri “irade”ye ilişkin ele almışlardır. İslam özgürlük anlayışını irdeleyen araştırmacılar, gerek Nisa 4/ 75 âyetini gerekse Sebe suresi 31-34. âyetlerini ve buna ek olarak Kasas suresinde Hz. Musa’nın halkını Firavun’dan kurtarışını konu alan âyetleri kaynak alarak açıklama yapıyorlar.²⁰ Bu açıklamalarında Hıristiyan teolojisi yönteminin etkisiyle özgürlüğü ezilenlerin veya tut-

¹⁹ Kur’ân: Kehf 18/110; Fussilet 41/6.

²⁰ M.Aydın,age.

sakların kurtulması olarak değerlendirdikleri düşüncesi ağırlık kazanıyor. Buna göre özgürlük, zayıfların kurtarılması veya haklarının korunması olarak görülüyor. Oysa, İslam'ın özgürlük anlayışı, bireyin yaşam temeli kabul ediliyor.

İslam'ın açıkladığı tek Allah'a bağlılık ve ruhbanlığın reddedilmesi, açısından inançlılık (iman), özgürlüğe destek verir. İnancın özgürlüğü desteklemesi için, inancın alenî savunulmaması ve gizlice sürdürülmesi gibi bir durum söz konusudur. Böyle bir inanca sahip olmak kişiyi özgürlüğe değil, kolayca köleliğe ve mandacılığı kabule götürür.

6.İslam'da Özgürlük, Dindarlık ve İnançlılık; Aralarındaki Fark ve İlişki

İnançlılık ile dindarlık arasında inancın alenî savunulmasına göre tanımlama yapılabilir.

Dindarlık ile inançlılık arasında temelde sadece dindarlığın alenî inançlılık olması dışında fark yoktur. Kısacası, dindarlık alenî inançlılıktır. İslam'a göre, dindarlığın en belirgin özelliği, aleniliğe yani özgürce dinî kurumlaşmaya gidilmesidir. İnançlılık özgürlüğe ve aleniliğe dayanıyorsa, dindarlık söz konusu olabilir.

Dindarlık, bireysel olarak özgürlüğe ve toplumsal olarak bağımsızlığa dayanır. Bu açıdan Türk Ulusunu köle etmeyi amaçlayan Sevr'e karşı çıkışta, İslamî dindarlık anlayışımız büyük katkı sağlamıştır. Çünkü, Cum'a namazının kılınamayacağı bir durum olan mandayı, köleliği ve başkasının emrinde olmayı kesinlikle reddetmede ve direncimizin daha da artmasını sağlamada İslam inancının etkisi olmuştur. Bu etki, Türk Ulusunun kahraman evlatlarının siperlerde ve meydan savaşlarında "Allah ! Allah ! " nidalarıyla yankılanarak Kurtuluş Savaşımızda ve Çanakkale ve diğer savaşlarda açıkça ve somut olarak görülmüştür. Onun için Sevr ve benzeri dayatmaları Türk Ulusunun dindarlık anlayışı asla kabul etmedi ve ebediyete kadar etmeyeceği açıktır. Bunu, aziz Atatürk bağımsızlık konusunu dile getirirken şöyle vurguluyor:

"Türkiye halkı,asırlardan beri hür bağımsız yaşamış ve bağımsızlığı bir yaşama gereği saymış bir milletin kahraman evlatlarıdır. Bu millet bağımsızlıktan uzak yaşamamıştır ve yaşamayacaktır !"²¹

Müslümanlar, kendileri bağımsız yaşadıkları gibi, devletlerini de bağımsız olarak yaşatmalıdırlar. Bunun örneğini tarih boyunca yüce Türk Ulusu vermiştir. Bağımsız olarak yaşamının en temel dayanağı

²¹ ADS, C.II, s.35; Utkan Kocatürk, **Atatürk'ün Fikir ve Düşünceleri**, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 199, s. 29.

özgürlüğe tutkun insanların edindiği yurttur. Kendinize ait yurt yoksa, toprak üzerinde yaşayan canlı gibi yaşayabilirsiniz. Yurt, dünyada insanların sahip olmak ve üzerinde rahatça yaşamak için uğrunda can vermek zorunda oldukları topraklardır. Ulusal şairlerimizden Mithat Cemal Kuntay'ın dizelerindeki şu ifade bu açıdan çok anlamlıdır:

“Bayrakları bayrak yapan üzerindeki kandır.

Toprak eğer uğrunda ölen varsa vatandır.”.

Onun için, yurt edinmek insan toplumunun kaçınılmaz hedefidir ve de öyle olmaya devam edecektir.

7. İslam’da Yurt Edinmenin Yeri

İslam tarihçileri, Kur’an’ın indiği 610’larda, toplumun belli bir kültür düzeyine ve birçok devlet deneyimine sahip olduğunu bildirirler.²² Özellikle Hicaz yöresinde kabile anlayışı egemendi. Mekke yönetimi Kureyş kabilesinin elindeydi. Belki bir site devleti denemez ama ona benzetilebilirdi.

Hicaz bölgesinin üç büyük kenti şunlardır: Kutsal özelliğe sahip Mekke, kavun, karpuz, muz, üzüm, incir, badem, şeftali ve nar gibi meyvelerin yetiştiği Taif²³ ve Medine önemli yerleşim birimleriydi.

Daha önce de belirttiğimiz gibi, Allah’ın yaratıkları arasında en üstünü insandır.²⁴ Allah onu yeryüzüne vekil olarak göndererek²⁵ona güçlü oranında sorumluluk vermiştir.²⁶

Yüce Allah, Cennetten çıkarılan Adem’in yuva kurmasını sağladı; daha doğrusu, ona o bilinci verdi. Adem babamız, Havva anamızla evli çift olarak, çocuklar oluncaya kadar yerküremizde dolaşmışlardır. Çocukları olma aşamasında, sanıyoruz ki, yuva sahibi olmuşlar ve ilk konut bilinci gelişmiş ve uygulaması olmuştur.

Konut yani “ev”, insan yaşamında, barınma ihtiyacını karşılamakla kalmıyor. İslam’da ilk öğretim ve eğitim yeri olarak yani ibadetler dahil her şeyin ilk deneyimlerinin yapıldığı yer olarak görülüyor. Bunun içindir ki, yüce Allah, “Beytullah”tan söz ediyor. Sanıyoruz ki, yüce Allah, kendisinin bir “ev” e ihtiyacı olmadığına göre, insanlarda bir “ev” bir “yuva” bir “yurt” bilinci geliştirmek için, bu biçimde “Allah’ın evi” ne değiniyor. Bu konuyu daha iyi anlayabilmek için, Kur’an’da geçen âyetlere göz atmakta yarar var.

²² Mes’ûdî, Murûcu’z-Zeheb, Paris, 1844, CIII, s.366.

²³ İbn Batuta, Tuhfetü’n-Nuzzâr, 1893, C. I, ss.304-305.

²⁴ Kur’an: Tîn 95/4

²⁵ Kur’an: Bakara 2/30

²⁶ Kur’an: Bakara 2/233; En’âm 6/ 152; A’râf 7/42; Mü’minûn 23/62.

“Alemlere feyz ve hidâyet kaynağı olarak insanlar için ilk inşa edilen Beyt (ev), şüphesiz Mekke’deki Kabe’dir”.²⁷ “Orada apaçık alametler vardır. İbrahim’in makamı (bunlardan biridir). Kim oraya girerse, (tecevülden) emin olur”.²⁸ Ayetlere göre ilk bina (konut-ev) Kabe’dir. “Alametler var”dan kasıt, insanların birçok ibret almalarını gerektiren durum olduğu söyleniyor. Bu ibretler, insanların “yurt edinme” veya konut edinmesinden başlayarak, birçok şey olabilir.

“Beyt (Kabe-ev) i, insanlar için toplanma yeri ve güvenli yer kılmış ve “İbrahim’in makamını namazgâh edinin” (demiştik). İbrahim ve İsmail’e de evimi tavaf edenler, orada kalanlar, rüku ve sucûd edenler için temiz tutmalarını tavsiye etmiştik”.²⁹

Yukarıda belirttiğimiz gibi, âyette “yuva”, “ev”, “yurt” veya herhangi bir “yerleşim birimi” bilincinin geliştirilmesi hedef alınmıştır. Ve de bu “Ev-Beyt-Kabe”, bir ilk ve kutsal örnektir. İnsanlar, bu evi örnek alacak ve birçok konut yaparak, orada güven içinde olacaklardır. Ama onların yaptıkları “ev”de, kendilerine güven, kolaylık, ahlaksal korunma, rahat ibadet etme ve öğretim-eğitim olanağı sağlayacaktır. Âyetle klasik Kur’an yorum bilimcileri, “Kabe”nin güven, esenlik ve ibadet yeri olduğunun açıklandığı üzerinde durmuşlar ve bizim dikkat çektiğimiz bu noktayı gözden kaçırmışlardır. Oysa ki, bizim anlayışımıza göre, Kur’an insanı yönlendirmek ve ona yaşayışında yol göstermek ve kolaylık sağlamak için rehber olarak inmiştir. Onu sadece dar anlamda yorumlamak doğru olmasa gerekir.

Yüce Allah, Hz. İbrahim ile Hz. İsmail’in Kabe’yi yapışını anlatırken onların dua ve yakarışlarındaki sözleri belirterek, “yurt edinme” kavramını “Allah’a teslimiyet” ve “ibadet” kavramları kapsamında vurguluyor.³⁰ Allah “Beyt”in ibadet amacıyla ziyaret edilmesini isteyerek, hem kutsal Kabe’ye saygının sürdürülmesini istiyor, hem de Müslümanların yurt bilincini canlı tutmalarını sağlamış oluyor”.³¹ Yurduna, evine gelenlere saygılı olmak öğütleniyor.³² En kutsal Kabe dahil, her yerleşimin bir düzeni olduğu Kur’an’da belirtilir.³³ Ancak evin, yurdun ve Kabe’nin kutsallığının duaların kabulü için yeterli olmadığı, niyetin, amacın ve çalışmaların ciddi olması gerektiği vurgulanır.³⁴

İnsanların kendi konaklayacakları ev edinmelerini sonunda Kabe’de konaklayacaklarını Kur’an’ın bildirmesi, barınılacak konutun ne

²⁷ Kur’an: Hac 22/22,29

²⁸ Kur’an: Âli İmrân 3/96-97

²⁹ Kur’an: Bakara 2/125

³⁰ Kur’an: Bakara 2/126-130

³¹ Kur’an: Bakara 2/158

³² Kur’an: Maide 5/2

³³ Kur’an: Maide 5/97

³⁴ Kur’an: Enfâl 8/35

denli önemli olduğunu vurguladığının kanıtıdır.³⁵ Aslında Kur’ân, insanın ev yani bir konut edinmesini, önceki peygamberlere ve hayvanlara verdiği buyrukları hatırlatarak bildiriyor. Konuya ilişkin âyetlere bir göz atalım:

“Biz Musa ve kardeşine: “Mısır’da kavimleriniz için evler hazırlayın ve evlerinizi kible yapıp namaz kılın; mü’minleri de müjdeleyin” diye vahyetmiştik”.³⁶ “Allah size evlerinizden ikamet edeceğiniz yerler hayvanların derilerinden, yolculuğunuzda ve ikametinizde kolayca taşıyacağınız evler; yünlerinden, tüylerinden ve kıllarından belirli bir süreye kadar kullanabileceğiniz örtüler ve eşyalar yapmıştır. “Allah size yarattığı (ağaç v.s. gibi) şeylerden gölgelikler; dağlardan sığınaklar; sizi sıcağın koruyan zırhlar yapmıştır. İşte Allah Müslüman olasınız diye üzerinizdeki nimetini böyle tamamlar”.³⁷ Bu âyetler, insanın Allah’ın kendisine verdiklerini değerlendirerek bir “ev” bir “yurt” edinmesini açıkça anlatıyor. Ev yapın örneklemeşi aşağıda şöyle anlatılıyor:

“Rabbin balarısına şöyle vahyetmiştir: “Dağlardan, ağaçlardan ve çardaklardan kendine evler edin”.³⁸ Bireyden sonra topluca yerleşim birimleri oluşturulması, yüce Allah tarafından şöyle vurgulanıyor:

“Allah’ın Ad kavminden sonra size yeryüzünün hakimleri yaptığını, düzlüklerinizde köşkler edindiğiniz, dağlarında evler tuttuğunuz yeryüzüne sizi yerleştirişini düşünün. İşte bütün bu nimetleri düşünün ve yeryüzünde bozgunculuk yapıp fesad çıkarmayın”.³⁹ “Ve sizi onlardan sonra yeryüzüne yerleştireceğiz. Bu makamımdan ve tehdidimden korkanlar içindir”.⁴⁰ “Rabbimiz! Ben çocuklarımdan kimini, namaz kılabilimleri için senin kutsal evinin yanında, ziraata elverişsiz bir vadiye yerleştirdim. İnsanlara, onlara sevgiyle meyleden bir kalb ver; onları şükretsiner diye çeşitli meyvelerle rızıklandır”.⁴¹ diye yakaran Hz. İbrahim’in bu duasını yüce Allah bir âyet olarak Kur’ân’da tekrar ediyor.

Sonuç olarak diyebiliriz ki, tıpkı yücelik sıralamasında Allah’tan sonra insan geldiği gibi, dinden önce insanın “yurt” –ev– “konut” edinmesi gerekiyor. Bunu âyetlerde açıkça gördük. Çünkü, bir kez Medine’ye göç edilip yerleşildi; artık oradan göç edilmedi. Zaten de insanların her sıkıştıkça göç etmesi doğru olamaz. Bunun tarihte yerleşik kültüre geçenlerin, göçer kültüre sahip olanlara üstünlüğü kanıtlamıştır.

³⁵ Kur’ân: Hâc 22/33

³⁶ Kur’ân: Yûnus 10/87

³⁷ Kur’ân: Nahl 16/80-81

³⁸ Kur’ân: Nahl 16/68

³⁹ Kur’ân: Ârâf 7/74

⁴⁰ Kur’ân: İbrahim 14/14

⁴¹ Kur’ân: İbrahim 14/37

8. İslam'ın Yurdun Korunmasına ve Savunmasına Verdiği Önem

İslam dininin, yurt edinmeye verdiği önemin neredeyse iki katı çabayı, bu yurdu korumaya göstermesi, “yurdu koruma”nın önemli olduğunu açıkça sergiler. Hatta Hadis’te yurdu sevmenin imandan geldiği vurgulanıyor.⁴² Kurân, yurdun savunması üzerinde ısrarla durur ve saldırılara karşı hazırlıklı olunmasını ister. Yurdun düşmanı Allah’ın düşmanı ile eşdeğerde tutulduğu vurgulanarak, yurdunu korumaya yönlendirilmesi doruk noktasına çıkarılır. Bu görüş, aşağıdaki âyetlere bakınca daha iyi anlaşılır:

“Onlara karşı, gücünüzün yettiği kadar kuvvet ve bağlanıp beslenen atlar hazırlayın. Bununla hem Allah düşmanınızı, hem de kendi düşmanınızı ve hem de bunların dışında sizin bilmediğiniz, fakat Allah’ın bildiği diğer düşmanları korkutursunuz. Allah yolunda ne harcarsanız, haksızlık yapılmadan karşılığı size aynen ödenir”.⁴³ Savaşa kadar hazırlıklı olmak emredildiği gibi, savaşta canını feda etmek de ölümsüzlüğe (şehitlik derecesine) götürür⁴⁴ denilerek savaşta cesaret verilir. Yüce Allah savaşta çarpışmayla ilgili olarak bir âyette şöyle buyurur:

“Kuşkusuz yüce Allah, yolunda saf halinde sanki birbirine bağlanmış bir bina gibi çarpışanları sever”.⁴⁵ “Allah yolunda sizinle çarpışanlarla çarpışınız. Tecâvüz etmeyiniz. Şüphesiz Allah tecâvüz edenleri sevmez”.⁴⁶ Bu son âyette savaşta, güçsüzlere, çocuklara ve kadınlara zulmedilmemesi emredilmektedir. Hz. Peygamber, savaşın hile olduğunu vurgulayarak, sanıyoruz ki, savaş stratejisine dikkat çekmektedir.⁴⁷ Ayrıca o, dönemin savaş teknikleri olan atıcılık ve okçuluk gibi sporları öğütlemiştir.⁴⁸

İslamda Allah adının yücelmesi yolunda yapılan çabaların tümü “cihad” olarak nitelenmekle birlikte, en büyük “cihad”ın insanın kendi kendisini kontrol etmek olduğu vurgulanmıştır. Hz. Muhammed, zafer kazandığı bir savaştan dönerken, askerlerini şöyle selamlıyor:

⁴² e'l-'Aclûnî, **Keşfu'l-Hafâ**, C.I, Hadis No: 1102; 'Aliyyu'l-Kârî, Mevz'ât, s. 38; Sağâni, Mevzu'ât, s. 7; Albânî, Silsile, Hadis No:36.

⁴³ Kur'an: Enfâl 8/60

⁴⁴ Kur'an: Bakara 2/154

⁴⁵ Kur'an: Sâf 61/4

⁴⁶ Kur'an: Bakara 2/190

⁴⁷ Mehmed 'Arif, Binbir Hadis, C.I, s. 176, Hadis No:397; Muhammed Alan e's-Sıdkî, **Delilu'l-Fâlihîn Lî Turûki Riyazu's-Sâlihîn**, C.I-VIII, Kahire, 1966, C.IV, s.152, Hadis No:68

⁴⁸ Zekiyuddin e'l-Münziri, **e't-Terğîb ve't-Terhîb Min e'l-Hadis's-Şerif**, Dâru'l-Hadis, Kahire, 1987, C.II, s. 276, Hadis No:1-2.

Merhabalar! Şimdi siz küçük “cihad”dan büyük “cihad”a dönüyorsunuz” Orada bulunanlar, “Büyük cihad” nedir ? diye sordular. O şöyle cevap verdi: “İnsanın kendi kendisini kontrol etmek olan “nefis mücadelesi”dir.⁴⁹

İslam’da yurt kavramı, ileride de görüleceği üzere, her ne kadar “Medine Sözleşmesi”nden bahsedilse bile, inanca dayalı olarak belirlenmeye çalışılmıştır. Bu nedenle Allah inancının sanki bir tür başka insanlara aşılması çabasına zorlamaksızın girilmiştir. Burada “cihad” kavramının başka insanları baskı altında tutma sloganı haline getirildiği söylenebilir. Oysa, yukarıda belirttiğimiz gibi, peygamberimiz “büyük cihadın insanın kendi kendisini kontrol etmek”⁵⁰ olduğunu açıkça vurgulamıştır. İnsanın kendi kendisini kontrol edecek bilinçte olması istenmiştir. İslam heva ve hevese göre hareket etmeyi doğru bulmaz. İslama göre insan sorumluluğunu yerine getirmelidir.

Sonuçta açıkça söylenebilir ki, İslam tarihi örnek alındığında “yurt edinme”, “din edinme” den önce gelir. Allah’ın yaratışı da böyledir. Çünkü yüce Allah, önce insanı (ilk insan Adem’i) yurt sahibi yapmış, sonra ona din göndermiştir.

9. İslam’da Devlet Anlayışı

İslam’da dünya ve din işleri ya da ahiret işleri bir ayırım yapılmasına rağmen her ikisinin, yani ahiretin ve dünya işlerinin dünyada görüldüğü kabul edilmektedir. Çünkü insana sadece dünyada her ikisini kazanmak için zaman verilmiştir.⁵¹

İslam, bireyden topluma doğru bir sorumluluk anlayışını benimser. Bireylerin yakın akrabadan uzağa doğru bir insan ilişkisini öngörür. Bu, miras anlayışında açıkça görülür. Temel dayanak kan akrabalığına dayalı olmakla birlikte Allah’ın koyduğu ve evrensel olan yasak ve buyruklar da bazı durumlarda kan akrabalığını aşacak güce sahiptir.

27 Şubat 610’da Peygamberlik görevi verilen Hz. Muhammed, güçlü kabile anlayışının egemen olduğu site devleti halinde görülebilecek Mekke’nin aristokrat sınıfından yani soylularındandı. O henüz doğmadan altı ay önce babası vefat etmiş, altı yaşına geldiğinde annesi Amine’yi kabetmişti. Dedesi Abdülmuttalib torununa sahip çıkmış, ancak onun da vefatından sonra ölümünden önce torunu Hz. Muhammed’in bakımını amcası Ebu Talib üstlenmişti. O, amcasının evinde iken, M.

⁴⁹ İsmail b. Muhammed e’l-‘Aclûnî, **Keşfu’l-Hafâ**, Tahkik: Ahmed e’l-Kalaş, Müessestü’r-Risâle, Beyrut, 1405, C.I, s.511, Hadis No: 1362; e’l-Gazâlî, **İhyâ e’l-‘Ulûmi’d-Din**, Huzur Yayınevi C. III, ss.149-150; Beyhâkî, “Zühd” babında Cabir’den rivayet edilmiştir.

⁵⁰ Beyhâkî, Zühd, Hadis No: 373

⁵¹ Kur’an: Kasas 28/77

596 yılında, eşi Hatice'nin evine taşınarak, orada, Hz. Ali ile birlikte kalmaya başlamıştı.

Mekke'de İslam dinini açıkladığında kırk yaşlarındaydı. Karşı çıkanlar oldu. Mücadele hızlandı. Kendisini yok etme planlarının yapıldığı sırada doğup yetiştiği fiziki ve toplumsal çevreden ayrılmak zorunda kaldı. Ayrılırken Mekke'ye son bir kez dönerek annesinin akrabalarının bulunduğu Medine'ye yol aldı. Bu yolculuk, 13 Eylül 622 yılında başlayıp 10 gün sürerek, "yurt edinme" ilk meyvesini vermiş özgürlüğün ilk simgesi olan ilk Cuma namazı Ranuna vadisinde Hz. Muhammed tarafından kıldırılmıştır.

Hz. Muhammed'in buradaki ilk işi, bir anlamda ilkel de olsa, kentleşmeyi sağlamasıydı. Medine'de birlikte yaşama bilincini geliştirmeye çalışarak, her tür din ve düşünceden olanları "Medineli olma" yani "Medine yurttaşı" olma noktasında birleştirerek "Medine Sözleşmesi" imzaladı. Bu sözleşme, bir anlamda yurt edinmenin tamamlandığını ve "yurt savunması" aşamasına geçildiğini göstermektedir. Çünkü, "yurt edinme" bitmeden dinin tamamlanması düşünülemezdi. Hz. Peygamberin kurduğu Medine site-devleti, ileride geliyecek ve yaygınlaşacak İslamda devlet anlayışına temel olacaktı.

Bir devletten söz edebilmek için, şu temel elemanların bulunması gereklidir.

1. Ülke : Üzerinde yaşayanların egemen olduğu sınırları belirlenmiş bir toprak parçası.
- 2.Halk: O topraklara sahiplik eden nüfus.
- 3.Egemenlik: O toprak parçasında yaşayanların egemen olması ve başkalarından buyruk almaması.
- 4.Hükümet: Halkın bağımsız ve kendi öz iradesi ile kendisini yönetmek üzere seçtiği bir kurum.⁵²

Ancak şunu söylemek gerekir ki, Hz. Muhammed'in kurmaya çalıştığı devlet, güçlü bir site devleti olarak nitelendirilebilir.⁵³

10. İslam Devletinin İlk Başkanı Hz. Muhammed ve Müslümanların Yönetim Anlayışı

Hz. Muhammed, Medine'de ileride oluşacak siyasal devletin temellendirilmesi için, her tür düşünce ve inançtaki insanlarla ilişki

⁵² Hamza Eroğlu, **Devletler Arası Umumi Hukuk**, Ankara, 1984, ss.124-125.

⁵³ Muhammed Hamidullah, **Hız. Peygamberin Savaşları**, Çev.:Salih Tuğ, İst., 1981, ss.45-47

kurmuştur.⁵⁴ Sonuçta Hz. Muhammed, peygamberliğin yanı sıra oluşturduğu Medine Site Devleti'nin başkanı olmuştur.⁵⁵ O, insanî kişiliğiyle devlet başkanlığını bizzat kendisi yürütürken, aynı zamanda peygamberlik sıfatıyla İslam dinini uygulamalı biçimde insanlığa bildiriyordu.⁵⁶ Onun önderliğinde kurulan siyasi düzende Müslüman ve Müşrik Araplar'ın yanı sıra Yahudi ve Hıristiyanlar da bulunuyordu.

Vefatının ardından ciddi bir sarsıntıyla karşı karşıya kalan Medine site-devleti, Hz. Ebu Bekir'in gayretleriyle yıkılmaktan kurtulmuştur. Onun ardından halife olan Hz. Ömer İslam devletinin hukuksal ve siyasi yapısını oluşturdu. Mahkemeler ve divanlar kuruldu. Belki de Hz. Muhammed'in isteği doğrultusunda bir devlet anlayışına doğru sonuç alınmış oldu. Hz. Osman ve Hz. Ali dönemlerinin Müslümanlar açısından oldukça sancılı geçtiği bilinmektedir. Emeviler ve Abbasiler'den sonra Türkler devreye girmiş ve ilk Müslüman Türk Devleti olarak Karahanlılar tarihe geçmiştir.⁵⁷

Klasik İslam anlayışına göre devlet, vahiy alan elçiler (resuller) ve nebiler (peygamber) aracılığıyla ilahî otoritenin bir vekaleti kurumudur. Bu, aslında, teokrasiden başka bir şey değildir. Bu anlayışı temel alan görüşe göre, kurulan devlet de kuşkusuz, Teokratik devlet olacaktır. Nitekim İslam tarihinde böyle olmuştur. Ancak gerçekten, insanlara bazı yetkiler veren yüce Allah, devlet yetkisini elinde tutanları kendisine vekalet eden kimseler olarak kabul ediyor mu? Veya devleti elinde tutanlar, gerçekten Allah'ın vekilleri midir?

Bu sorulara İslam'ın öz kaynakları (Kur'an ve hadisler açısından) verilecek cevaplar olumsuzdur. Yani ne devleti elinde tutanlar Allah'ın vekilleri olabilir, ne de yüce Allah, yeryüzüne kendi adına iş görecek, yetki kullanacak vekil atamıştır. Aksine vahiy için araç olarak seçtiği peygamberleri bile "bir insan ve uyarıcı olduğu, kendisine verileni sadece iletmek olduğu" Kur'an'da açıkça vurgulanmaktadır. Kur'an, birçok âyette Hz. Peygamberin görevinin insanlar iyi davranışlarda bulduklarında, karşılığını sadece dünyada değil, ahirette de alacaklarını "müjdelemek", yanlış ve kötü davranışlarında, karşılıklarını (cezalarını) sadece dünyada değil, ahirette de göreceklarını "uyarmak" olduğunu

⁵⁴ Muhammed Hamidullah, **Hz. Peygamberin Savaşları**, Çev.:Salih Tuğ, İstanbul, 1981, s.52.

⁵⁵ Muhammed Hamidullah, **İslama Giriş**, Ankara, s. 228.

⁵⁶ Osman Zümrüt, **İslam'da Kamuoyu Oluşumu**, Kültür Bakanlığı Yayını, Ankara, 1997, ss. 231-240.

⁵⁷ Erdoğan Merçil, **Müslüman Türk Devletleri**, Türk Tarih Kurumu Basımevi, 2.Baskı, Ankara, 1993, s.18 ; Reşat Genç, **Karahanlı Devlet Teşkilatı**, İstanbul, 1981, s. 37.

vurgular. Ama hiçbir âyette peygamberin görevinin Allah'ın yeryüzünde vekaletini sürdürmek ve devlet kurmak olduğunu belirtmiyor.⁵⁸

Öte yandan Kur'an'da yüce Allah, peygamberlerin insan olduğunu birçok âyette tekrâr ediyor.⁵⁹ Tüm bu tekrarlamaların yanısıra, peygamberlerin özellikle kendilerinin insan olduklarının vurgulanmasını istiyor. "...(Ey Muhammed!) de ki: "Rabbimi tenzih ederim. Ben elçi olan bir insandan başka neyim?"⁶⁰

11. İslam Devlet Yöneticileri ve Halifelik

İslam tarihi boyunca, özellikle Hz. Ömer'den sonra devleti elinde bulunduranlar "Allah'ın yeryüzünde halifesi" olma konusunu, çıkarlarını rahatça sürdürebilmek için kullanmışlardı. Yine devleti elinde tutanlara yardımcılık yapacak bulunmuş ve bunlar Kur'an'dan bazı âyetleri, kanaatimizce yanlış yorumlamakta gecikmemişlerdir. Dayandıkları âyetler şunlardır:

"Hani Rabbin Meleklerle "Ben yeryüzünde bir halife yaratacağım" dediğinde onlar (melekler) : "Orada bozgunculuk yapacak, kanlar akıtacak kimseler mi yaratacaksın? Biz Sana hamdederek, noksan sıfatlardan seni tenzih, kemal sıfatlarıyla da tasvir edip duruyoruz" demişlerdi. (Rabbin de onlara) "Şüphesiz ben sizin bilmediğiniz şeyleri daha iyi bilirim" demişti.⁶¹ "De ki: "Ey mülkün sahibi Allah! Mülkü dilediğine verir, dilediğinden de alır. Dilediğini yükseltir, dilediğini de alçaltır. Hayırlı şeyler, yalnız senin elindedir. Şüphesiz sen, her şeye kadirsin".⁶² "Musa da kavmine demişti ki: "Allah'tan yardım isteyin ve sabredin. Yeryüzü Allah'a aittir ve onu kullarından dilediğine bırakır. İyi âkıbet Allah'tan sakınanlarıdır".⁶³ "(Ona şöyle demiştik) Ey Dâvud! Biz seni yeryüzünde bir halife kıldık. İnsanlar arasında adaletle hükmet; keyfine tabi olma; aksi halde, Allah'ın yolundan seni saptırır. Allah'ın yolundan sapanlara ise, hesap gününü unutmaları sebebiyle şiddetli bir azab vardır".⁶⁴

Kanaatimizce bu âyetlerden devleti elinde tutanların veya insanların yönetenlerin "Allah'ın vekili" olduğunu açıklayan bir anlam ve söylem çıkmaz. Ancak buradan Serahî gibi bir İslam bilgini, hadisleri de tara-

⁵⁸ Kur'an: Bakara 2/119; İsrâ 17/105; Furkân 25/56; Ahzâb 33/45; Sebe' 34/28; Fâtır 35/24; Fussilet 41/4; Fetih 48/8

⁵⁹ Kur'an: İbrahim 14/11; Kehf 18/110; Enbiya 21/3; Mü'minûn 23/24; Şuara 26/154, 186; Yâsîn 36/15; Fussilet 41/6

⁶⁰ Kur'an: İsrâ 17/93

⁶¹ Kur'an: Bakara 2/30

⁶² Kur'an: Âli İmrân 3/26

⁶³ Kur'an: A'râf 7/128

⁶⁴ Kur'an: Sa'd 38/26

yarak “sultan (yönetici) yeryüzünde Allah’ın gölgesidir” diyebilmiştir.⁶⁵ Bu, doğru değildir. Aslında halife, sonraki işleri alacak ve sorumluluğu yürütecek anlamındandır. Vekil anlamında değildir. Hele devleti yönetenleri Allah’ın vekili olarak görmek, İslam’da insan özgürlüğünün temeli olan Allah inancına terstir. Kaldı ki, devlet, insanların oluşturduğu bir kurumdur; kutsallığı nereden gelebilir; Hele devleti yönetenlerin kutsallığı hiç söz konusu olmaz. Devleti Allah adına yönettiklerini söyleyenler, kendi çıkarlarını gizlemek için bunu yapmaktalar ve böylelikle kendi lehlerine kamuoyu oluşturmaktadırlar.

İslam’da halifelik siyasal olarak kullanıldığı gibi, tamamen sonradan ortaya çıkartılmış olan “imamet” de siyasal olarak kullanılmıştır.⁶⁶ Sünniler hilafeti, Şiiler imameti kullanmışlardır. Sonuç görüldüğü gibi aynıdır. Kabul etmek gerekir ki, İslam’dan çıkacak devlet anlayışı tamamen insanların oluşturacağı bir devletten yana olup Tanrı baskısı ve Tanrı (din) istismarına yer vermeyen bir devlet anlayışıdır. Ancak yöneticiliğe gelen Müslüman, devlet ve yurttaşlık anlayışını dine dayandırmayı tarih boyunca sürdürmeye çalışmıştır; bunun iyi sonuç vermediği ortadadır. Çünkü insanları Kur’ân, dine dayalı olarak üç ana sınıfa ayırmıştır:

1. İnanan(Mümin)
2. İkili oynayan (münafık)
3. İnanamayan(kafir)

İkili oynayan (münafık) sınıfı daha kötü görülmüştür.⁶⁷

Ancak bu tasnifi insanların yapma hakkı yoktur. Eğer insanların kendisi bilinçli biçimde, “ben inanmıyorum” diyorsa, o olabilir. Ama birtakım insanların kalkıp da insanları “şu inanan”, “şu ikili oynayan (münafık)”, “şu inanan (mü’min-müslüman)” gibi, tasnife tabi tutmak hak ve yetkileri yoktur. İnsanın inançsal değerlendirilmesi tamamen Allah’ın denetiminde ve yetkisindedir.

Klasik doktrin devleti ele alırken “dâru’l-harp (savaş veya düşman yurdu)” ve dâru’l-İslam (Müslüman yurdu) kavramlarını kullanır. Bu kavramlar klasik hukuk kitaplarında önemli ölçüde yer almıştır. Fıkıh kitapları, Müslüman ile Müslüman olmayanın egemen olarak yaşama-

⁶⁵ Serahsî, **Şerhu’s-Siyeri’l-Kebîr Li’l-İmâm Muhammed e’s-Şeybânî(e’l-Fıkhü’s-Serahsî)**, Haydarabad, 1384, C.I, s. 15

⁶⁶ İsa Doğan, **Anadolu’da Aleviliğin Doğuşu ve Samsun Alevileri**, Samsun, 1990, ss.14-15

⁶⁷ Kur’ân: Bakara 2/1-16

larını esas alarak bir takım açıklamalar yapmıştır.⁶⁸ Oysa her yer Allah'ın olduğuna göre, dinî açıdan bir sınırlama koymak yanlıştır.⁶⁹

“İslam yurdu” ve “düşman yurdu” ayırımı Kur'an'a terstir. Hele küreselleşmenin geldiği bu noktada, dine veya düşünceye dayalı, slogan ve ideoloji halinde ayırım insanlığı yıkıma götürür. Devletin bağımsızlığı ve egemenliği, o devletin dış ilişkilerinde serbest haklara sahip olması demektir. Başka bir deyişle, bir devletin iç ve dış işlerini her hangi bir dış kuvvet etkisi ve baskısı olmadan yönetme hakkı, o devletin bağımsızlığı ve egemenliğidir.

İslam tarihinde tartışılan bir konu da egemenlik yani hakimiyet kavramıdır. Kelamcılar insan özgürlüğü açısından konuyu irdelerken, İslam hukukçuları, egemenliğin “Allah'a ait olup olmadığını ya da insana bırakılıp bırakılmadığını tartışmışlar, ancak somut biçimde görüş birliği oluşturacak cevaplar verememişlerdir. Kuşkusuz inanan insan, insanın egemenliğinden veya insan topluluğunun egemenliğinden söz eder. Allah'ın egemenliği üzerinde hiç kimse bir şey yapamaz. Aslında, kendi insânî egemenliğini Allah'a bırakanlar, Hariciler'in Sıffin'da yaptığı gibi, kendileri sorumluluktan kaçan ve çözümsüzlükten yana olanlardır.

O halde İslam'ı yeniden yorumlayacak çabalara ve çalışmalara bugün acil ihtiyaç vardır. Çünkü İslam ülkeleri 11. ve 12. yüzyıl yorumlarıyla bugünün insanlarına yardımcı olmak yerine yük olmaya başlamış, olması, öteki uluslardan üstün olmak yerine, sömürülmeye ve çatışma alanları haline gelmiştir. İslam'ın geçmiş altın çağı ile büyüklük taslaması, övgüsü ve tekrarı bugün karnımızı doyurmuyor ve bizi tutsaklığa geri kalmışlığa götürmekten kurtarmaya yetmiyor. Zaten yüce Allah geçmiştekilerle övünülüp yetinilmesini doğru bulmuyor ve sayısal çokluktan ziyade verimli ve siyasal çözümlere bizi özendiriyor.⁷⁰ Biz burada uzun uzadıya İslam devlet yapısını tümünden tartışacak değiliz. Ancak biraz temel bilgi vermekle yetineceğiz.

İslam'da belli bir devlet biçimi ve belli bir sistem önerilmez. Yüce Allah, dini ve peygamberleri insanlara hizmet etmek ve yardımcı olmak amacıyla gönderdiğini açıkça vurguladığından, öteki tüm durumların insanlığa hizmet edecek biçimde olmasını istiyor. Ve de yüce Allah, daha çok insanları kaynaştıracak evrensel değerler üzerinde duruyor: Bu değerler, özgürlüğün korunması (insanın her şeyden kutsal olduğu ve tutsak edilemeyeceği), adalet ve eşitlik gibi değerlerdir. O halde İslam'a göre, insan, yani, yurттаş, her şeyin üzerinde ve her türlü saygıya layık-

⁶⁸ Abdülkerim Zeydan, **Ahkâmü'z-Zımmiyyin ve'l-Müst'emîn fi Dâri'l-İslâm**, Bağdad, ss.10-21

⁶⁹ Kur'an: Nisa 4/97

⁷⁰ Kur'an: Tekâsür 102/1-8

tır. Ancak bunu söylerken devletin yurttaşın üzerinde baskı kurup, onu ezmesini doğru bulmayan İslam, öyle başıboş-dağınık ve anarşik bir anlayışa sahip bir topluluktan ziyade –diktatörlüğe kaysa da- tutarlı bir devlet anlayışını benimser.

İslam, bireyden topluma doğru yönlendirmeye ağırlık verdiği için, İslam'da “devlet-yurttaş” bütünleşmesi esas alınmıştır. Önce yurttaş sonra o yurttaşın devleti anlayışı hakimdir. Akla bir soru gelebilir: “Tarih boyunca böyle mi olmuştur?” Hayır, tabii ki, böyle olmamış, yönetimi devralanların kendi çıkarlarını ön plana çıkardığı devreler eksik olmamıştır. İslam'daki “devlet-yurttaş” bütünleşmesini, Hz. Peygamberin aileden topluma, devlete ve uluslararasına uzandığını bildiren şu hadis-i şerif çok güzel açıklamaktadır:

“Hepiniz çoban ve koruyucusunuz, yönettiklerinizden sorumlusunuz. İktidarda olan da koruyucudur ve yönetimle birlikte yönettiklerinden sorumludur. Erkek yuvanın tüm üyelerinden sorumludur. Kadın, yuvanın tüm üyelerinin koruyucusu ve sorumlusudur. Kısacası her insan yöneticidir. Yönetebildiklerinden sorumludur”⁷¹.

Burada üzerinde ısrarla durulması gereken nokta, İslam'da, devletin Müslümanlığı-kafirliği olmaz. Devlet insanların daha güvenli ve rahat yaşamaları için kendilerinin oluşturduğu kurumdur. Bu nedenle, yüce Allah, Kur'an'da “Ey Devletler! İnanın” demiyor, “Ey insanlar! İnanın” diyor. Çünkü, insanın inancı olur, devletin inancı olmaz; o devleti oluşturan insanların inançları olur. Bu inançların, daha önceki bölümde değindiğimiz gibi, “tek-tip inanç” olma zorunluluğu da yoktur. Eğer tek –düze bir anlayış önerilseydi, yüce Allah aşağıdaki ayetleri bildirmezdi. “...Eğer Allah dileseydi, sizi tek bir ümmet yapardı, Fakat size verdiği şeylerden sizi denemek için (böyle yapmadı) ...”⁷²

Hız Muhammed'in 16 Haziran 632 de ölümüyle vahiy son bulmuştur. Ondan sonra Allah adına, İslam adına kimsenin konuşma hakkı yoktur, konuştuğu şey, ancak kendi sözü ve kendi yorumudur. O nedenle, hilafet, Allah'ın yeryüzündeki gölgesi gibi kavramlar, Hz. Peygamberden sonra yöneticiler tarafından bazen iyi bazen de kötü yönde kullanılan maddi kurum olarak görülmemelidir.⁷³

Yüce Allah, insanların özgür ve nizasız biçimde, ilahî varlığa inanarak yaşamalarını istiyor. Birlikteliği (cemaat olmayı) yani bugünkü deyişle, toplumsallaşmayı ibadetlerde bile “toplucu ibadet edenlerin daha fazla sevap kazanacağını” bildirerek teşvik etmiştir. Hz. Muhammed açıkça “toplucu kılınan namazın yalnız başına kılınan na-

⁷¹ Muhyiddin Nevevî, **Riyazü's-Salihîn**, C. I, Hadis No:298

⁷² Kur'an: Mâide 5/48

⁷³ Neşet Çağatay, **İslam Tarihi**, Ankara 1993, s.308

mazdan yirmibeş derece daha faziletli olduğunu” bildirmiştir.⁷⁴ Devletin yurttaşı olduğunun bilincinde olmak, birlikteliğin doruk noktasına ulaşmasıdır. Öyleyse, büyük bir devlet sahibi olmak kadar, devletin bir yurttaşı olmak bilinçliliği bir Müslüman için Allah buyruğudur. Devlet içinde yaşayan “yurttaş”ları ayrılığa götürecek konulardan kaçınmak gerekir. Burada belki “ırkçılık-kavmiyetçilik”ten kaçınırken “ulusal benlik” veya “ulusal kimlik” unutulmamalıdır. İslam “ulusal kimlik”i insan onur ve kişiliğinin bir simgesi olarak gördüğü için “evlat edinme”yi yasaklamıştır.⁷⁵ Kur’an’da eş anlamlı olarak “halk”, “ümme”, “millet”, “kabile”, “kavm”, “aşiret” kavramları geçmektedir. Günümüzde devleti ve yurttaşlığı tehdit eden olgulardan en önemlisi “ırkçılık” bayrak yapılarak var olan yapıyı terör ile bozmak veya devletin ağırlıklı ve yerleşmiş “ulusal kimlik” veya “ulusal kişiliği”ne isyan ederek yıllara mal olarak oluşmuş devlet ve toplumsal kimliğin yitirilmesi çabalarıdır. Bu çabaların hemen hemen tümü günümüzde terör eylemleri olarak görülmekte ve değerlendirilmektedir.

12. Dinî anlayışımız nasıl olmalıdır ?

Türk Ulusu olarak, Batılılar buzdolabında veya derin dondurucuda saklasalar bile, Sevr’i nice evladımızı şehit vererek ve kan dökerek yırtıp attığımız ve Türkiye Cumhuriyetini kurduğumuz için, özgürlüğe ve bağımsızlığa tutkun bir ulus olduğumuzu tarihte bir kez daha kanıtladık. Şimdi bundan sonrasına hazırlanmamız gerekir. Öyleyse bağımsızlığa tutkun bir Ulus olarak dindarlık veya dinî anlayışımız ne olmalıdır? Dinî anlayışımızın olması gereken durumunu şöyle sıralayabiliriz:

1. Birey, toplum ve ulus olarak tam özgür ve bağımsız olmalıyız. Dünyada itaat edip boyun eğeceğimiz canlı ve cansız hiçbir güç yoktur. Burada isyan ve bozgunculuk ile uyum ve işbirliğini ayrıca iyi anlamalıyız ve özgürlük ve bağımsızlık terimlerini karıştırmamalıyız. Allah’a itaati sadece Allah değerlendirebilir; insanların hiçbir kimseyi Allah adına dinî olarak değerlendirme yetkisi ve hakkı yoktur.

2. Her Müslümanın tek tip düşünmesi ve yaşaması İslam’da yoktur. İslam, tek Allah’ı savunur. Tek tip düşünceyi değil.

3. Fesadı-Niz’a’yı kaldıracak anlayışımız olmalıdır. Her şeyden önce kendi kendimiz ile barışık olmalıyız. Çünkü, kendi ile barışık olmayan, ailesi, toplumu ve ulusu ile de barışık olamaz.

4. Bağımsız yurdu olmayanın inancı olabilir ama dindarlığı ve dini olamaz. Onun için Hz. Muhammed 13 Eylül 622’de Mekke’den Medi-

⁷⁴ M. Arif, **Binbir Hadis**, C. II, s. 239, Hadis No: 522

⁷⁵ Osman Zümrüt, **Din Müslümanlık-Şeri’at-Laiklik-Yurttaşlık**, Samsun, 2002, s. 242

ne'ye yurt edinmek için göç etmiştir. Çünkü yurdu olamayanın dini olmaz. Sadece inancı olur.

13. İslam Evrensel Değerlerde Ulusalçılığın Yok Olmayacağı Dinî Anlayışı Öngörür

İslam, insanlığın kendi kimlik ve kişiliğini yitirmesini asla istemez. Bu nedenle evlat edinmeyi yasal karşılamamıştır.. Bu nedenle, de Müslüman Türkler kendi gelenek ve kültürleri ile özgün İslam kültürü yaratmışlardır. Semah, sema ayinleri, mevlit ve camilerin mimarisi vb. eserler bunu açıkça gösterir. Bunu iyi saptayan aziz Atatürk'ün milli eğitim konusundaki hedeflendirmesini mutlaka din öğretimi ve eğitimi konusunu da kapsamasını belirtirken, din anlayışımızın milli bir dinin eğitim ile olmasına şöyle işaret ediyor:

“Eğitimidir ki, bir milleti hür,bağımsız, şanlı, yüksek bir toplum halinde yaşatır veya bir milleti kölelik veya yoksulluğa terk eder. Eğitim kelimesi, yalnız olarak kullanıldığı zaman herkes kendince istediği gibi yorumlayabilir. Ayrıntılarına girilirse eğitimin hedefleri, amaçları çeşitlenir. Mesela dinî eğitim, milli eğitim, uluslar arası eğitim. Bütün bu eğitimlerin hedefleri başka başkadır.Ben burada yalnız yeni Türkiye Cumhuriyeti'nin yeni nesle vereceği eğitimin, milli eğitim olduğunu kesinlikle ifade ettikten sonra, diğerleri üzerinde durmayacağım.Yalnız işaret etmek istediğim manayı kısa bir misal ile izah edeceğim: Yeryüzünde üçyüzmilyonu geçen (o zaman ki sayı) Müslüman vardır. Bunlar ana, baba, hoca eğitimiyle, terbiye ve ahlak almaktadır. Fakat üzümlük söylüyorum, gerçek hadise şudur ki, bütün bu milyonlarca insan kütelleri şunun veya bunun esaret ve hoşgörü zincirleri altındadır. Aldıkları manevî eğitim ve ahlâk, onlara bu esaret zincirlerini kırabilecek insanlık meziyetini vermemiştir, veremiyor. Çünkü eğitimlerinin hedefi milli değildir. Milli eğitimin ne demek olduğunu bilmekte artık hiçbir şekilde problem kalmamalıdır. Bir de milli eğitim esas olduktan sonra onun dilini, usûlünü, araçlarını da milli yapmak zorunluluğu tartışmadan uzaktır. Milli eğitim ile geliştirmek ve yükseltmek istenilen genç dimağları, bir taraftan da paslandırıcı, uyuşturucu, hayalî fazlalıklarla doldurmaktan dikkatle kaçınmak lazımdır.”⁷⁶

Sonuç olarak ulusal eğitim, din eğitimini de kapsmalıdır. Dini algılayışımızın istenen düzeyde ve verimlilikte olması için din anlayışımızda ulusal nitelik ağırlıklı olmalıdır. Ulusunu ve sonra da insanlığı tutsaklığa razı edecek teslimiyetçi bir din eğitimi ve anlayışı İslam Dini ile asla bağdaşmaz.. Onun için, İslam Dini, Türk Ulusu'nun karakter ve yapısına en uygun bir din olmuştur.

⁷⁶ ADS, C.II, s.198

14. Diyanet İşleri Başkanlığı ve başkanlığın Varlığımızın Devamına Katkısı

Bazı kimseler Diyanet İşleri Başkanlığı gibi Cumhuriyetle yaşıt olan ve Aziz Atatürk'ün özenle kurup değer verdiği kurumu Cumhuriyetimizin temeli Laiklik ilkesine ters göstererek kaldırılmasını istiyorlar. Atatürk'ün de vurguladığı gibi, şunu açıkça söylüyorum. "Türk milleti daha dindar olmalıdır." Daha çok çalışarak ulusal birliğini korumalıdır. Dışarıdan gelen yardım ve destekleri beklemek yerine, kendi öz kaynaklarını ve gücünü kullanmalıdır. Bugün Müslümanlar arasında siyasal, sosyal, kültürel ve ekonomik nedenlerle, çok sebepsiz ayrışmalar olmaktadır. Ülkemizde Müslümanlar arasında Sünniler'de olduğu gibi, tarih boyunca kendileri çok tutarlı birlik sergileyen alevî kardeşlerimiz bile ayrışma durumu ile karşı karşıya kalmıştır. Herkes atasından gelen birliğini ve bağlılığını daha güçlü tutmalıdır. Bu birliktelikler olmalıdır ki, ülke daha sağlam birliğe dayanabilsin.

SONUÇ

Sevr, Osmanlı Devleti'nin I. Dünya Savaşı'nda yenilen devletler safında yer alması ile 10 Ağustos 1920'de İngilizler, Fransızlar, İtalyanlar ve Yunanlılar'dan oluşan itilaf devletleri ile imzaladığı 433 madde ve 13 bölümü içeren anlaşmadır. Bu anlaşmaya karşı ilk tepki, Mustafa Kemal ve arkadaşlarından ve Anadolu hareketinden gelmişti. Bu anlaşma, itilaf devletlerinin bütün çabalarına rağmen hiçbir zaman uygulanmamıştır. Bu anlaşmanın Türkiye açısından en önemli etkisi, milli mücadele hızlandırmıştır.

Batılılar için, Türkiye'nin yanında olmak, Hıristiyan dindışlarından ayrılmak günahına girmek ve eski Yunanlı soyuna saygısız davranmak anlamına gelmektedir. Bu nedenle Batılılar asla günaha girmek ve saygısız davranmak istemezler.

Yurdumuzun kurtuluşundan önce TBMM kurulmuştu. Sonra yeni Türk devleti, eski kurumların çoğunu yenileştirerek 29 Ekim 1923'te Cumhuriyet ilan edilmişti. Tarih boyunca özgür ve bağımsız yaşamış Türk ulusu, İslam inanç sisteminin özgürlüğü ve bağımsızlığı desteklemesinden ve ilk ilke edinmesinden güç almıştır.

İnsanın inançsal ve bilinçsel özgürlüğünün esin kaynağı İslam'daki Allah'ın varlığı ve birliği inancıdır. Tek Allah inancı, insanlığın "özgürlük mücadelesini" sadece bir varlığa odaklamıştır. İslam'da inançsızlık olarak kabul edilen şirk, insan özgürlüğünü kısıtladığı için yasaklanmıştır.

Ruhbanlık ise, İslam dininin yasakladığı şirkin bir türü olmakla kalmaz, aynı zamanda insanın özgürlüğünü hem Allah huzurunda hem de insanlar arasında kısıtlar. Cuma namazının özgür olmayana farz

kılınmaması, İslam'da insan özgürlüğüne verilen önemin somut göstergesidir. Öte yandan özgür olan insan, inançtan önce barınacağı eve ve yurda muhtaçtır.

Konut yani ev, insan yaşamında, barınma ihtiyacını karşılamakla kalmaz. Konut İslam'da ilk eğitim ve öğretimin başladığı yerdir. Yüce Allah'ın konuta ihtiyacı olmadığı halde, Kur'an'da Beytullah'tan (Allah'ın evinden) söz edilmesi, insanlarda ev ya da yurt bilinci geliştirmeye yönelik bir vurgudur.

İslam tarihine bakıldığı zaman yurt edinmenin, din edinme den önce geldiği görülür. Allah'ın yaratışı da böyledir. Çünkü yüce Allah, önce insanı ilk insan (Adem'i) yurt sahibi yapmış, sonra ona din göndermiştir.

Hız. Muhammed, insanî kişiliğiyle devlet başkanlığını bizzat kendisi yürütürken, aynı zamanda 'peygamberlik' sıfatıyla İslam dinini uygulamalı biçimde insanlığa göstermiştir. İslam'da halifelik siyasal olarak kullanıldığı gibi, tamamen sonradan oluşturulmuş bir kurum olup, zaman zaman siyasal söylemler için kullanılmıştır. Sünniler hilafeti, Şii'ler ise imamet i kullanmışlardır.

Dâru'l-İslâm ve (İslam yurdu) ve dâru'l-harp (düşman yurdu) kavramları Kur'anî olmayıp sonradan oluşturulmuş ve doktrin haline getirilmiş siyasal söylemlerdir. Bugün için bu sınırları çizmek oldukça zor olsa gerektir. Hele küreselleşmenin geldiği bu noktada, dine veya düşünceye dayalı, slogan ve ideoloji halinde ayırım insanlığı yıkıma götürür.

İslam'da belli bir devlet biçimi ve belli bir sistem önerilmez. Yüce Allah, dini ve peygamberleri insanlara hizmet etmek ve yardımcı olmak amacıyla gönderdiğini açıkça vurguladığından, öteki tüm durumların insanlığa hizmet edecek biçimde olmasını istiyor. Ve de yüce Allah, daha çok insanları kaynaştıracak evrensel değerler üzerinde duruyor. Dini anlayışımız, birey, toplum ve ulus olarak tam özgür ve bağımsız olmalıdır. Her şeyden önce kendi kendimiz ile barışık olmalıyız. Çünkü, kendi ile barışık olmayan, ailesi ile toplumu ve ulusu ile barışık olamaz.

İslam'a göre, bağımsız yurdu olmayanın inancı olabilir ama, dindarlığı ve dini olamaz. Hız. Muhammed 13 Eylül 622'de Mekke'den Medine'ye yurt edinmek için göç etmiştir. Çünkü yurdu olmayanın sadece inancı olur.

Aziz Atatürk'ün milli eğitim konusundaki hedeflendirmesini mutlaka din öğretimi ve eğitimi konusunun da ulusal olmasındaki ısrarı doğru bir saptamadır.

İslam'a göre, dindarlığın en belirgin özelliği, aleniliğe yani özgürce dinî kurumlaşmaya gidilmesidir. İnançlılık özgürlüğe ve aleniliğe dayanıyorsa, dindarlık söz konusu olabilir. Dindarlık, bireysel olarak özgürlüğe ve toplumsal olarak bağımsızlığa dayanır. Bu açıdan Türk ulusunu köle etmeyi amaçlayan Sevr'e karşı çıkışta, İslamî dindarlık anlayışımız büyük katkı sağlamıştır. Çünkü, Cum'a namazının kılınmayacağı bir durum olan mandayı, köleliği ve başkasının emrinde olmayı kesinlikle reddetmede ve direncimizin daha da artmasını sağlamada İslam inancının etkisi olmuştur. Bu etki, Türk Ulusunun kahraman evlatlarının siperlerde ve meydan savaşlarında "Allah! Allah! "nidalarıyla yankılanarak Kurtuluş Savaşımızda ve Çanakkale'de ve diğer savaşlarda açıkça ve somut olarak görülmüştür. Onun için Sevr ve benzeri dayatmaları Türk ulusunun dindarlık anlayışı asla kabul etmedi ve ebediyete kadar etmeyeceği açıktır.

Bunu, aziz Atatürk bağımsızlık konusunu dile getirirken şöyle vurguluyor:

"Türkiye halkı, asırlardan beri hür bağımsız yaşamış ve bağımsızlığı bir yaşama gereği saymış bir milletin kahraman evlatlarıdır. Bu millet bağımsızlıktan uzak yaşamamıştır ve yaşamayacaktır!"

Ulusal eğitim, din eğitimini de kapsamalıdır. Din anlayışımız da istenen düzeyde ve verimlilikte olması için ulusal nitelik ağırlıklı olmalıdır. Ulusunu ve sonra da insanlığı tutsaklığa razı edecek teslimiyetçi bir din eğitimi ve anlayışı İslam dini ile asla bağdaşmaz

Kur'an'da dile getirilen ve "yalnız Allah'a ibadet eder, yalnız O'ndan yardım dileriz" ayetlerinin mesajı, bir bakıma Aziz Atatürk'ün şu sözlerinde formüle edilmiştir: "Dinen dahi bağımsız olmak mecburiyetindeyiz."

Türk Müslümanları, İslam'ı hakkıyla anlamak ve yorumlamak için Hoca Ahmet Yeseviler, Mevlanalar, Yunus Emreler, Hacı Bektaş Veliler ve Hoca Sadettinler gibi tarihsel değerlerini iyi tanımalıdır. Anadolu'yu Anadolu yapan Türk erenleri ve Kurtuluş Savaşı şehitleri din anlayışının ve dindarlığın ne şekilde olması gerektiğini Türk milletine göstermiştir. Cumhuriyet dönemi dindarlık anlayışımız, bireysel özgürlüğe, ulusal bütünlük ve bağımsızlığa katkıda bulunacak biçimde olmalıdır ve özellikle bu dindarlık anlayışımızın "Kuvâ-yı Milliye" temelinden yükseldiği asla unutulmamalıdır.